

בבא קמא ס'

מי ששונה ליבה ומי ששונה ניבה למדנו במשנה, שאם אחר ליבה הוא חייב. אמר רב אינו משתבש
נחמן בר יצחק, מי ששונה במשנה ובא אחר וליבה את להבת האש אינו טועה, כמו שכתוב "בְּלִבַּת אֵשׁ". ומי ששונה במשנה ובא אחר וניבה אינו טועה. כמו שכשאדם מדבר ומניע את שפתיו יוצאת מפיו רוח כמו שכתוב "בּוֹרֵא נִיב שְׁפָתַיִם".

תנו רבנן, ליבה וליבתה הרוח, אם יש בליבוי שלו כדי ללבות את האש חייב, ואם לא פטור⁴²². שואלת הגמרא, מדוע לא יהיה כמו זורה והרוח מסייעת לו, שחייב משום עשיית מלאכה בשבת, ואפילו שאינו יכול לעשות את הזריה בלא הסיוע של הרוח? אמר אביי, מדובר כשהוא ליבה את האש מצד אחד והרוח ליבתה מצד אחר, והליבוי שלו לא סייע לליבוי של הרוח⁴²³. רבא אמר, מדובר שהוא התחיל ללבות כשנשבה רוח מצויה והאש עדיין לא דלקה על ידי כך. ובאה רוח חזקה שאינה מצויה שהוא לא העלה בדעתו שרוח חזקה כזאת תבוא, וליבתה את האש⁴²⁴. אבל בזורה בשבת, מספיקה רוח מצויה לזרות את התבואה ולהפריד את הגרעינים, וכשהוא זרה את התבואה ברוח הוא התכוון לכך.

רבי זירא אמר כגון צמרה צמרוי רבי זירא אמר, מדובר שהוא לא נפח באש ממש, אלא חימם אותה כשנשם עליה כמי שמחמם את ידיו בנשימתו, ואינו ליבוי כלל⁴²⁵. רב אשי אמר, הטעם שזורה ברוח מצויה בשבת חייב משום מלאכת זורה, משום שבשבת התורה אסרה לעשות 'מלאכת מחשבת'!

וכאשר הוא זורה ברוח מצויה וגורם לרוח לזרות את התבואה⁴²⁶, הוא חייב כיון

422 כשאין בליבוי של הרוח בפני עצמו כדי להבעיר את האש, אבל אם יש בה לבדה כדי להבעיר לא יתחייב. וכשיש בליבוי כדי ללבות הוא כמו זה יכול וזה אינו יכול שזה שיכול נחשב כמו שעשה הכל לבדו. וזה שאינו יכול הוא מסייע שאין בו ממש. ואם אין בליבוי כדי ללבות פטור שאינו חייב משום אש אלא אם עשה דבר שבלא סיוע יוכל להזיק ברוח מצויה. תוס'.

423 רש"י מפרש שהליבוי שלו לא הועיל כלל. ר"י מפרש שהיות ואין דרך הרוח לסייעו בכוח אופן לכן אפ' שליבוי הרוח סייע לו פטור, שלא היה לו להעלות זאת בדעתו. או שנפרש שליבוי מצד אחד היה יכול ללבות רק צד אחד של האש, ואם האש לא היתה מתלבה מכל צדדיה היתה הולכת ודועכת. וליבוי הרוח מצד אחר חיברה את האש משני צדדיה וחזקה אותה והיא לא כתתה, והלכה והזיקה. ואינו דומה לזורה ורוח מסייעתו מפני שהרוח לא חיוקה את מה שהוא ליבה בצד האחר. תוס'.

424 אם יש בליבוי שלו כדי ללבות את האש עם הרוח המצויה חייב מפני שהוא כמו שעשה הכל בפני עצמו. ואם אין בליבוי אלא כדי ללבות ברוח שאינה מצויה פטור, שלא היה לו להעלות בדעתו שתבוא רוח שאינה מצויה. תוס'.

425 מפני שלא היה לו להעלות בדעתו שהרוח תצטרף ותלבה את האש יחד אתו. תוס'.

426 אבל אם הוא עושה מעשה זרייה בפני עצמו אינו מלאכת מחשבת, ולכן אינו נקרא מבעיר אלא רק גורם שפטור בניזקין. ומר בר רב אשי שהקשה בפרק לא יחפור דף כ"ו ברקתא מהשונה מזורה רוח מסייעתו יכול לסבור כרב אשי מפני שלענין חיוב הרחקה הוא נחשב כחיצוי אע"ג שאינו אלא גרמא שפטור מתשלומין. וגם היוצא מתחת הפטיש חייב משום שנוח לו שילך למרחק והוא מכה בכח שיכול להזיק אחרי גמר כחו ברוח מצויה. תוס'.

שנתקיימה מחשבתו לזרות ברוח מצויה. אבל באופן זה בדיני נזיקין אינו הוא נחשב לעושה נזק ב'גרמא'⁴²⁷, ומי שמזיק על ידי 'גרמא' פטור.

משנה

השולח את הבערה ואכלה עצים או אבנים או עפר חייב שנאמר: "כִּי תֵצֵא אֵשׁ וּמְצָאָהּ קִצִּים וְנֹאכַל גְּדִישׁ אוֹ הַקֶּמֶה אוֹ הַשְּׂדֵה שְׁלֵם שְׁלֵם הַמִּבְעֵר אֶת הַבְּעֵרָה".

גמרא

צריך לכתוב "גדיש" לחייב גם על אמר רבא, הטעם שהתורה כתבה "קוצים" "גדיש" הגדיש אין האש מצויה בו "קמה" ו"שדה", שאם היה כתוב "קצים" היינו אומרים שהתורה חייבה על שריפת הקוצים מפני שהאש מצויה בהם ומצוי שהוא פשע, אבל אינו חייב על הגדיש מפני האש אינה מצויה בו ולא מצוי שהוא פשע, והגדיש נשרף באונס. ולכן נכתב "גדיש". ואם היה כתוב "גדיש", היינו אומרים שהתורה חייבה על שריפת הגדיש שיש בה הפסד מרובה ולא על ההפסד המועט בשריפה הקוצים. ומהכתוב "הקמה" לומדים, מה קמה בגלוי אף כל בגלוי, ולא כשהאש שרפה את הטמון.

ולר' יהודה לרבות כל בעלי קומה שואלת הגמרא, ולרבי יהודה המחייב באש על ולחכמים בעלי קומה נתרבו מ"או הקמה" הטמון מה בא הכתוב "הקמה" ללמד? עונה הגמרא שמכאן מרבים כל בעלי קומה, לחייב באש גם על שריפת בעלי חיים ואילנות. ולחכמים הלומדים מ"הקמה" לפטור בטמון, לומדים לרבות כל בעלי קומה ממה שכתוב "או הקמה". ורבי יהודה לומד מ"או הקמה", לחלק ולחייב על שריפת כל אחד מהם. וחכמים לומדים לחלק מ"או השדה". ולרבי יהודה "או השדה" נכתב אגב הכתוב "או הקמה".

ומסיימת הגמרא את דברי רבא, שהמלה "השדה" נכתבה לרבות ליחכה נירו וסכסכה אבניו. שואלת הגמרא, מדוע התורה לא כתבה "שדה", והיינו לומדים שאם על השדה חייב ודאי שחייב גם על שאר הדברים? עונה הגמרא, שאם היה כתוב רק "שדה", היינו אומרים שחייב רק על מה שבשדה שזה התבואה, ולא על הקרקע.

אמר רבי שמואל בר נחמני בשם רבי יונתן, פורענות באה לעולם בזמן שיש רשעים, ומתחילה מן הצדיקים. שנאמר: "כִּי תֵצֵא אֵשׁ וּמְצָאָהּ קִצִּים" האש יוצאת כשקוצים מצויים. ומתחילה מן הצדיקים שנאמר "וְנֹאכַל גְּדִישׁ" שהגדיש נאכל כבר.

427 ומכך נראה שאם שנים הביאו עצים ואש ושניהם ליבו ואין בכל אחד ללבות פטור והוא תמוה. תוס'.

כיון שניתנה רשות למשחית אינו רב יוסף שנה על הכתוב: "וְאַתֶּם לֹא תַצְאוּ מִבְּחִין בֵּין צְדִיק לְרָשָׁע" כיון שניתנה רשות למשחית, אינו מבחין בין צדיק לרשע, ומתחיל מן הצדיקים שנאמר: "וְהִכְרַתִּי מִמֶּנֶךָ צְדִיק וְרָשָׁע". ובכה רב יוסף ואמר, האם הצדיקים שקודמים לפורענות דומים לאין? ואמר לו אב"י שהיא טובה לצדיקים שלא יראו ברעה העתידה לבוא על עם ישראל כמו שנאמר: "כִּי מִפְּנֵי הָרָעָה נֶאֱסַף הַצְּדִיק".

לעולם יכנס אדם בכי טוב ויצא בכי טוב זורחת וילון במלון ויצא אחרי זריחתה⁴²⁸. שנאמר:

"וְאַתֶּם לֹא תַצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בֶּקֶר". תנו רבנן, דבר בעיר כנס רגליך שנאמר: "וְאַתֶּם לֹא תַצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בֶּקֶר". ואם תאמר שהוא רק בלילה ולא ביום, הרי הכתוב אומר: "לֵךְ עִמִּי בֹא בַחֲדָרֶיךָ וְסַגֵּר דְלַתְךָ בְּעֶדְךָ חֲבִי כְּמַעַט רָגַע עַד יַעֲבֹר זָעַם". ואם תאמר רק כשאין אימה בפנים אבל כשיש אימה בפנים עדיף לשבת עם שאר האנשים, הרי הכתוב אומר: "מִחוּץ תִּשְׁכַּל חָרֵב וּמִחֲדָרִים אִימָה", מחוץ תשכל חרב אף על גב שמחדרים אימה.

בא בזמן שהיה דבר סגר את החלונות, שנאמר: "כִּי עָלָה מוֹת בְּחַלּוֹנֵינוּ". תנו רבנן, כשיש בעיר דבר, צא ולך למקום אחר, שנאמר: "אִם אָמַרְנוּ נְבוּא הָעִיר וְהָרָעַב בְּעִיר וּמָתְנוּ שָׁם" ואם תאמר רק כשאין ספק נפשות, אבל כשיש ספק נפשות לא, הרי נאמר בהמשך: "וְעַתָּה לָבוּ וּנְפֹלָה אֶל מַחְנֶה אֲרָם", שגם כשיש ספק נפשות במקום שאליו יגלה, צריך לצאת וללכת למקום אחר.

דבר בעיר לא יהלך באמצע תנו רבנן, כשיש דבר בעיר לא ילך אדם באמצע הדרך, מפני שמלאך המוות מהלך שם, כיון שניתנה לו הרשות להלך בגלוי. כששולם בעיר, לא ילך אדם בצדי הדרכים מפני שאין למלאך המוות רשות להלך אלא בהתבא, והוא הולך שם. אם יש דבר בעיר, לא יכנס אדם יחיד לבית הכנסת, אם לא לומדים בו תינוקות, ואם לא מתפללים בו עשרה, מפני שמלאך המוות שם את כליו. כששומעים שכלבים בוכים, סימן שמלאך המוות בא לעיר. וכששומעים שכלבים משחקים, סימן שאלוהו הנביא בא לעיר, וזה כשאין ביניהם נקבה.

אמר הקב"ה "כי תצא אש" מעצמה אני רב אמי ורבי אסי ישבו לפני רבי יצחק נפחא, שהצתי אותה עתיד לבנותה באש אחד אמר לו שיאמר דבר הלכה, והאחד אמר שיאמר דבר אגדה. כשפתח לומר דבר הלכה האחד לא נתן לו לומר, וכשאמר דבר אגדה לא נתן לו האחר לומר. אמר להם משל למה הדבר דומה? לאדם שהיו לו אשה צעירה ואשה זקנה. הצעירה היתה תולשת לו את השערות לבנות, והזקנה

428 ר"ת מדקדק ממההשמקדים כניסה ליציאה שמדובר בנכנס מעירהאחרת. ואע"ג שמביאאת הפסוק" לא תצאו מפתח ביתו" כיון ששם היתה סכנה הוא כמו מי שנכנס לעיר. תוס'.

את השחורות, ונמצא שהוא קרח מכאן וקרח מכאן. וכך הם לא ישמעו לא דבר הלכה ולא דבר אגדה. ואמר להם שיאמר להם דבר שרצוי לשניהם, גם דבר אגדה וגם דבר הלכה, על הכתוב: "כִּי תֵצֵא אִשׁ וּמִצָּאָה קִצִּים וְנֶאֱכַל גְּדִישׁ אוֹ הַקָּמָה אוֹ הַשְּׂדֵה שְׁלֵם יִשְׁלַם הַמִּבְעֵר אֶת הַבְּעֵרָה". דבר אגדה: "כִּי תֵצֵא אִשׁ" אם אש תצא מעצמה על ידי שאנחנו גרמנו לה בעוונותינו. "שְׁלֵם יִשְׁלַם הַמִּבְעֵר אֶת הַבְּעֵרָה" הקדוש ברוך הוא אמר עלי לשלם את הבערה שהבערתי בציון. אני הצתי אותה שנאמר: "וַיֵּצֵת אִשׁ בְּצִיּוֹן וַתֹּאכַל יְסֻדְתֶּיהָ". ואני עתיד לבנותה באש שנאמר: "וַאֲנִי אֶהְיֶה לָּהּ נֶאֱסֶה ה' חוֹמַת אִשׁ סָבִיב וּלְכָבוֹד אֶהְיֶה בְּתוֹכָהּ".

ודבר הלכה, פתח הכתוב בנזקי ממונו "כִּי תֵצֵא אִשׁ", משמע שיצאה מעצמה שהדליק בתוך שלו והלכה לשדה חברו, וסיים בנזקי גופו שקראו "הַמִּבְעֵר", המבעיר בידים לומר שאשו משום חציו, כמו שעשה בעצמו. והיוצא להלכה מכך, שאם פגע באדם וחבל בו שזרק חץ, חייב בארבעה דברים שההיזק על ידי החץ נחשב לאדם שהזיק בעצמו, ולא לממונו המזיק.

"מי ישקני מים מבאר בית לחם" רב מביאה הגמרא, שנחלקו חכמים מה היתה שאלתו של דוד המלך בכתוב: "וַיִּתְּאוּהוּ דָּוִד וַיֹּאמֶר מִי יִשְׁקֵנִי מִיָּם מִבְּאֵר בַּיִת לַחֵם אֲשֶׁר בַּשְּׂעֵר". "וַיִּבְקְעוּ שְׁלֹשֶׁת הַגְּבֵרִים בְּמַחְנֵה פְּלִשְׁתִּים, וַיִּשְׁאַבוּ מִיָּם מִבְּאֵר בַּיִת לַחֵם אֲשֶׁר בַּשְּׂעֵר וַיִּשְׂאוּ וַיָּבִאוּ אֶל דָּוִד וְלֹא אָבָה לְשִׁתּוֹתָם וַיִּסַּךְ אֹתָם לֵה" (1). רבא אמר בשם רב נחמן, ששאלתו של דוד היתה מה הדין בטמון באש? שאנשיו שרפו גדיש של ישראל, ודוד שאל אם הוא חייב לשלם על הכלים הטמונים בהם כרבי יהודה, או שפטור כחכמים, ופשטו לו את הספק. 2. רב הונא אמר, שהפלישתים התחבאו בגדיש של שעורים של ישראל, ודוד שאל אם מותר להציל את עצמו בממון חבירו⁴²⁹. ושלחו לו, אסור להציל את עצמו בממון חבירו. אבל אתה מלך, ומלך פורץ לעשות לו דרך ואין מוחים בידו. 3. חכמים ויש אומרים רבה בר מרי אמרו, שהיו גדישים של שעורים של ישראל וגדישים של עדשים של פלישתים. ודוד שאל אם מותר לקחת מהשעורים של ישראל לתת לפני בהמתו, על מנת להחזיר להם מהעדשים של הפלישתים. ושלחו לו את הכתוב: "חֵבֶל יִשְׁיב רֶשַׁע גְּזֹלָה יִשְׁלַם", אף על פי שהאדם ישלם בסוף את הגזילה, הוא רשע. אבל אתה מלך, ומלך פורץ לעשות לו דרך ואין מוחים בידו.

הפלישתים התחבאו גם בגדיש ושואלת הגמרא, למי שאמר שהשאלה היתה אם מותר להחליף את השעורים שיקחו בעדשים, מובן

נדשים

429 השאלה היא אם כשמציל עצמו בממון חברו חייב לשלם. תוס'.

שכתוב אחד אומר בספר שמואל: "וַתְּהִי שֵׁם חֶלְקַת הַשְּׁדָה מְלֵאָה עֲדָשִׁים".
 וכתוב אחד בדברי הימים אומר: "וַתְּהִי חֶלְקַת הַשְּׁדָה מְלֵאָה שְׁעוּרִים". אלא
 למי שאמר שהשאלה היתה אם מותר לשרוף את הגדיש, מדוע צריכים את
 שני הפסוקים האלה? עונה הגמרא, שהוא יאמר שהיו גם גדישים של עדשים
 שהפלישתים התחבאו בהם.

דוד הצילם כשלא נתן להחליפם ושאלת הגמרא, למי שאמר שהפלישתים התחבאו
 בגדישים והשאלה היתה אם מותר לשרפם, מובן
 הכתוב: "וַיִּתְיָצֵב בְּתוֹךְ הַחֶלְקָה וַיִּצְיִלָּהּ". אלא למי שאמר שהשאלה היתה
 אם מותר להחליפם, מהו "וַיִּצְיִלָּהּ"? מבארת הגמרא, שדוד לא הרשה להם
 להחליפם⁴³⁰. עוד שואלת, שלשני אלו מובן הצורך בשני הפסוקים, אבל למי
 שאמר שהשאלה היתה על טמון באש, מה הצורך בשניהם? ואומרת הגמרא, שדוד
 שאל על טמון באש ועל אחת משתי השאלות.

כל המוסר עצמו למות על דבר ושואלת הגמרא, למי שאמר שהשאלה היתה על
 תורה לא א' דבר הלכה בשמו. אחת משתייהן, מובן הכתוב: "וְלֹא אָבָה לְשִׁתּוֹתָם
 וַיִּסַּךְ אֹתָם", כיון שיש בהם איסור, דוד לא רצה לשתות את המים. אבל למי
 שאמר שהשאלה היתה על טמון, מדוע לא דוד אבה לשתותם, הרי הם שלחו לו
 שאלה בגמרא⁴³¹, ודוד רצה ללמוד את ההלכה כמו שהם שלחו לו, ומה שיך
 שלא לשתות? ואומרת הגמרא שהכוונה ב"וְלֹא אָבָה לְשִׁתּוֹתָם", שאין אומרים
 דבר הלכה זה משמם. דוד המלך אמר מקובלני מבית שדינו של שמואל הרמתי
 שכל המוסר עצמו למות על דבר תורה, לא אומרים דבר הלכה בשמו⁴³². שואלת
 הגמרא, למי שאמרו שהשאלה היתה על אחת משתי שאלות אלו כיון שהיה בדבר
 צד איסור למי שאינו מלך, אע"פ שמלך פורץ לו גדר, לכן כתוב "וַיִּסַּךְ אֹתָם
 לָהּ" שדוד הקדישם לשם שמים. אלא למי שאמר שהשאלה היתה על טמון, מהו
 "וַיִּסַּךְ אֹתָם לָהּ"? ואומרת הגמרא, שאמרו את ההלכה בשם הגמרא, ולא אמרו
 אותה בשמם.

430 כתוב בשניהם ויצילה. שלא לקחו את השעורים, ושלא נלקחו את העדשים ממי שזכה בעדשים. תוס'.
 431 לרש"י שאמר שאנשיו של דוד שרפו גדיש שהיו טמונים בו כלים קשה שדוד לא רצה להפטר מלשלם משום
 שהיה מלך. תוס'.

432 נראה זה שכל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם, ואלו שסמכו על הנס לילך במקום סכנת נפשות
 אין ראוי לעשות נס וגאולה על ידיהן. ואע"ג דשלושי מצוה אינם ניווקים, היכא דשכיחי היזקא שאני (כדא' פ"ק
 דפסחים). מהרש"א בחידושי אגדות.

ובס' פרי צדיק, פרשת תצוה, ד' מהרה"ק ר' צדוק מלובלין כ' ויש להבין למה יענש המוסר עצמו למות על דברי
 תורה, והלא אמרו (ברכות סג ע"ב) שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה, והיינו מסירת
 נפש בפועל מדמיית להך מימרא בגמרא (גיטין נו סע"ב) על פסוק 'כי עליך הורגנו כל היום' עיין שם, שמגודל
 התשוקה לדברי תורה אינו מרגיש כלל במסירת נפשו. ואף שאינו בכלל דברים העומדים בפני פקוח נפש? ואמר
 (מהרה"ק וצוקללה"ה), שאין זה לעונש רק כיוון שמוסר עצמו למיתה על דברי תורה הדברי תורה שלו כוללים
 במקור העליון ואין להם שייכות לנפשו בפרטות רק הם דבר ה' ממש. ועל כן אין אומרים דבר הלכה משמו רק
 משמא דגמרא כמו שהיא הלכה למשה מסיני'.

